

KENTON FEMINISTIČKIH TEORIJA

(Vladislav Đorđević: *Zanemarivanje biologije u društvenim naukama*, CKS Beograd, 2017)

Treća knjiga Vladislava Đorđevića *Zanemarivanje biologije u društvenim naukama* sa podnaslovom smernicom „Kritika feminističkog kultur-determinizma“ mogla bi se odrediti kao kenton feminističkih teorija, krparija različitih muških i ženskih naučnih fokusiranja. Ona rezultuju čas sociološkim, čas antropološkim, čas književnim optikumom teme sa zajedničkim imeniteljem utemeljenim u kulturi, u psihološkom treperavom svetlu. Studija se sastoji od šest poglavlja, pogovora, impozantne bibliografije na srpskom i engleskom jeziku, kao i beleške o autoru, biografije koja često predstavlja i potragu za poslom u samopredstavljajućim identitetima interesovanja sa strastvenom istraživačkom opservacijom.

U kritici feminističkog kultur-determinizma smenjuju se argumentacija i ironijski prizvuk kao ples tački gledišta, kao muški stav i žensko znanje dok se feminizovano ne maskulinuje u predimenzioniranu predanost. S obzirom na to da ovaj tekst nastaje u doba kolokvijalne korone, odnosno naučne nepoznanice virusa kovid 19, nevidljivog čudovišta u obliku kruga sa pipcima, biologija-virusologija se kao noć spustila u naše živote, a planetarni letalitet postao svakodnevnica. Srednjovekovna Kamijeva kuga, možda će zaprepatiti, još uvek se javlja u nekim delovima sveta sa lekarima kljunovima, epidemiološki skafanderi s vizirima i maskama danas kao odbrana i zaštita od sveprisutnosti virusa koji nadmašuje zdrav razum, te postaje komorbiditet vezujući se za već neku izlečivu telesnu falinku, bolest čineći je opasnom po život. Mikroskopski svet se uvlači u sve pore i opravdava hipohondriju, te paradoksalno donosi dodatnu hipotetičku higijenu u društvene nauke, a izolaciju kao *modus vivendi* prosvetčenosti. Tako biološko-medicinska odrednica postaje i psihosomatska kategorija.

Prvo poglavlje se bavi ljudskim identitetima u kontekstu naučnih novotarija koje su date u originalnim otkrivalačkim sintagmama ili terminima. Zaista, hajtizam (*hightism*), diskriminacija na osnovu visine, kamen je spoticanja za bračnu poželjnost, ali na to bi Napoleon odmahnuo rukom, a niski a veliki Čarli Čaplin koji je u osmoj deceniji postao otac podsmehnuo bi se. O psihičkom jedinstvu čovečanstva progovaraju evolucionisti psiholozi. Po doktrini ambijentalizma ljudski identiteti zavise od okruženja, odnosno socijalne sredine koja neograničeno uobličava ljudsku prirodu. Socijalni antropolozi uočavaju da se ljudska bića razlikuju od društva do društva, ali autor će podvući da je čovečanstvo u suštini biološki i psihički isto. Pol kao najvažniji identitet determiniše naše ponašanje i razmišljanje. U prisvojnoj zamenici „naše“ vidimo uniseksno ili univerzalno biće koje ima i muška i ženska svojstva, ali prirodno različite funkcije.

Amerikanizovana naučna terminologija uvodi i značenje ejdžizma (*ageism*) kao starosne diskriminacije. Drugo poglavlje je posvećeno kultur-determinizmu koji prenaglašava uticaj društvenih činilaca. Kulturni relativizam je protivrečni sinonim za kulturni determinizam. Po toj doktrini ljudski um je toliko fleksibilan da kultura može da eliminiše biološke korene ljudskog ponašanja, odnosno da je ona ta koja vodi našu prirodu. Feminizam pak u svojim počecima zasnovan je na ideji da su muškarac i žena po prirodi istovetni osim anatomskih razlika do novih učenja o dubokim razlikama. Zahvaljujući Frensis Kendal Lou biološki determinizam je premostio prvu i poslednju „glavu“ feminizma. Stav biološkog determinizma svodi se na ideju da su svi uticaji na ljudsko ponašanje, bili sredinski ili nasledni, biološki posredovani što je bila jeretička doktrina u dvadesetovekovnim departmanima za društvene nauke, jer je genski determinizam prevagnuo. Rodni egalitarizam se propagira kao premisa političke korektnosti. Savremeni feminizam insistira na moći odlučivanja i upravljanja u ravni sa maskulinom dominacijom i iznad predodređeno ženske dominacije. Ženino veće roditeljsko ulaganje zbog „biovlasti seksualnosti“ s pravom biranja primećuje dr Jovo Toševski. A polno muška i animalno mužjačka uloga u reproduktivnoj fazi mora da dokaže genetsku dominaciju borbom ili podvigom. Tada dobija alfa status kao i borba za društvene pozicije koja ima isti, ali suptilniji motiv. Vladislav Đorđević kritikuje intrinzični medicinski „vulvokriptizam“ profesora Toševskog.

Treće poglavlje razrađuje akademski feminizam u tekstovima iz zbornika i bibliotečkih odrednica, te se bavi statistikom zapadnih knjižara. Ženske studije su „evoluirale“ i promenile naziv u rodne studije (*gender studies*) i predstavljaju najjasniji vid akademskog feminizma. Od žrtvenog do feminizma isticanja moći čitav je spektar psiholoških uzroka i posledičnih disciplina, što bi stari pedagozi rekli „dobro zagrejanih stolica“: antropologija (žene), etnologija urbocentričnih narodnih običaja, istorija žene koja datira iz sedamdesetih godina HH veka, odnosno socijalna istorija koja ima za cilj da istakne istorijsku ulogu vladarki, psihologija naučna i popularna pod uticajem psihoanalize relativizujući frojdizam. U pedagogiji je evidentna feminizacija prosvetne struke i prisutna na svim nivoima vaspitanja i obrazovanja. Sociologija daje smernice akademskom feminizmu kroz topose: patrijarhata, matrijarhata, diskriminacije i emancipacije. Takođe, gradi veštački zid između prirode i kulture, biološkog i socijalnog, tela i duha. U politikologiji politički feminizam kao praksa postiže uspehe, ali kao naučna teorija je beznačajan. Feminizam koji se izborio za pravnu jednakost zove se liberalni, humanistički i individualistički ili klasični. U ekonomiji feminizam se bavi položajem žena na tržištu rada, u filozofiji je najmlađi smer akademskog feminizma. On je teoretsko opravdanje za obračun s patrijarhalnim „falogo-centrizmom“. Filozofske feministkinje imaju časopis *Hipatija*, nazvan po aleksandrijskom tragičnom misliocu Hipatiji.

Teologija takođe pripada svetovnom feminizmu koji je zaogrnut teološkom terminologijom i pristupa *Bibliji* kao književno-istorijskom spomeniku s tendencijom revidiranja rečnika *Svetog pisma* i kao ideologija za oslobađanje od bilo kakvih stega. To je teologiziranje na osnovu galimatijasa biblijskih beletrističkih citata, a po autoru ono nema mnogo

veze ni s naukom ni s teologijom. Mistika se u feminističkim krugovima javila kao duhovnost, odnosno spiritualni feminizam, a mitologija izašla iz intelektualne mode, odnosno Jungove rekonstrukcije sadržaja svesti na osnovu mitova, legendi i snova. Književnost svedoči o kulturi jedne epohe, duhu vremena, ženskom pismu koje se žali da nema prilike za književni rad, bestsellerskim narativima i herc sadržajima koji retko ulaze u istoriju književnosti kao neestetika „feminocentrična“ pismenost, ali tržišno veoma poželjna kao viteški romani pre Servantesa. Lingvistiku feministkinje koriste kako bi kritikovale patrijarhalnu kulturu na „dubinski način“, a psiholingvistika želi rekonstruisati sadržaj svesti na osnovu jezičkog izražavanja gde su muškarci i žene prirodno seksisti i diskriminatorne figure. Dokazano je da žene imaju bolju verbalnu inteligenciju, brže nauče strani jezik i dominiraju filološkim fakultetima. U medicini je feminizacija uticala na humanizaciju poziva, jer lekarko su strpljivije nego muške kolege.

Istraživačko polje četvrtog poglavlja je prevlast „društvolgije“ gde pozitivizam, nemačko duhovno-naučna škola, neokantovci, marksisti i egzistencijalistički par Sartr – Simon de Bovoar poriču značaj urođene ljudske prirode i natprirodnih sila u civilizaciji. Polarizacija na kulturne i prirodne nauke, tumačenje i razumevanje psiholoških doživljaja i kulturnih fenomena predmet su filozofske „društvolgije“. Razdvajanje prirode i kulture prihvaćeno je i u sociologiji. Emil Dirkem, osnivač moderne sociologije, izneo je mišljenje da nijedno objašnjenje koje ima biologiju u temelju ne može da bude adekvatno u pogledu činjenica. Um je u osnovi pasivan, a u njega se sazrevanjem postepeno uliva lokalna kultura. Još veći prezir prema biologiji pokazuje i moderna sociologija tela – somatizacija koja se još bori za svoje akademsko mesto. Osnivači antropologije zastupali su stanovište evolucionog naturalizma, odnosno da kulturom kao i materijalnim životom vladaju isti zakoni prirode i stoga je podložna naučnoj analizi. Odlazeći na daleka ostrva ogromne razlike u ponašanju ljudi tumačili bi kao posledicu različitih socijalizacija. Dominantna metoda antropologa postala je metoda poređenja kultura društava. Uvidi Čarlsa Darvina su dragoceni u pojednostavljenom stavu da društva koja imaju vidljivu hijerarhiju, gde vlada egalitarizam imaju biološke povlastice, odnosno bolji lovci, sposobniji članovi lakše i češće imaju partnerke. Otac psihologije Vilijam Džejms bio je evolucionist, verovao je da čovek poseduje isto toliko ako ne i više instinkata nego životinja. U HH veku psihologija se bavila uobličavanjem „bezobličnog uma“, biheviorističkim kaznama i nagradama. Po *Rečniku osnovnih feminističkih pojmova* sve polne razlike su stvar „socijalizacije“, „uslovljavanja“, „očekivanja“, „iskustva“, „učenja“, „propagande“, „vaspitanja“ – svega samo ne bioloških činilaca. Indignacija žena prema pornografiji prilagođeno je reagovanje s obzirom na očekivanja vaspitanja koje im je utisnuto kulturom. Ljudski mozak je adaptivan i znatno podleže uticaju vaspitanja. Zanemarivanje biologije je nedopustivo, ali čini se da je i zanemarivanje reprodukcije takođe nedopustivo što se ne bi očekivalo od psihoanalitičkih istraživanja. Tako francuski psihoanalitičar Ignjas Lep u delu *Psihoanaliza ljubavi* zastupa kulturni determinizam tvrdeći da se u jednom LGBT slučaju ne radi ni o hormonima, ni o genima, nego događaju iz detinjstva.

Frojdo v kulturni determinizam je roditeljski determinizam putem roditeljskog vaspitanja. Tumači Frojda, dobitnika Geteove nagrade za književnost, zameraju mu na nedostatku kompatibilnosti između ljudske i animalne seksualnosti, ali zaslužan za naučni progres zbog značaja nesvesnog kao nezavisnog entiteta, van bioloških usmerenja. U suštini, psihoanaliza je inkorporirana u feminizam, a nemisleći „citatolozi“ nalik su srednjovekovnim prepisivačima tekstova. Tako se javljaju domaći i strani pogrešni stavovi o trivijalnosti biologije, nešto čime se ne bave uzvišeni umovi. Vladislav Đorđević govori o patrijarhalnosti Frojda zato što je bio muškarac sa nesvesnim kompleksom manje vrednosti. Feministička psihoanaliza Doroti Dinerstin odnosi se na nemogućnost očitstva da učestvuje u roditeljstvu, sem u egzistencijalnom smislu. Adlerova individualna psihologija takođe ima stav da na pojedinca presudno utiče društvo. Intelektualci HH veka previđali su ogroman broj naučnih radova koji potvrđuju postojanje bioloških razlika među polovima i njihov uticaj na psihi. Neintelektualci zahvaljujući svojoj intuiciji i zdravom razumu u manjem su iskušenju da greše, kaže Đorđević, a to ilustruje čuvena misao Oskara Vajlda : „Obrazovani su zaglupljeni obrazovanjem.“

U četvrtom poglavlju navode se svi psihoanalitičari koji su doprineli iz naučne vizure kultur-determinizmu, kao i opis pokreta feminizma i značenje feminističke teorije u okviru društvene konvencije. On ima dve faze. U prvoj je preokupacija za pravnu jednakost žena sa muškarcima, pravo glasa, pravo ulaska u profesionalni život i visokoškolsko obrazovanje, te eliminisanje braka. Tada je bio povezan sa radničkim i antikolonijalnim pokretom (Virđžinija Vulf, Simon de Bovoar, Flora Tristan). Druga faza započela je sredinom HH veka i povezana je s pokretom za rasnu jednakost, antiratnim pokretom i grupama za podizanje svesti sa sloganom: Lično je političko i političko je lično!

Peto poglavlje „Kultur-determinizam u srpskom akademskom feminizmu“ govori o feminističkim publikacijama i naslovima sa temama „Feminizam i oslobođenje žena“, „Žene politička manjina“, potom opus dr Žarane Papić – primerom intelektualne amalgamacije sociologije i feminizma. Autor oštro kritikuje pedagoško-feministički rad argumentujući da su negativno uticale na generacije studenata koji su sticali pogrešan utisak da su kultura, odnosno nauka i biologija nepovezane. Đorđević se u knjizi bavi i opusom dr Svenke Savić koja iskreno priznaje zavisnost od kultur-determinizma u časopisu *Ženske studije* 1997. baveći se komunikologijom suprotnih polova kroz odnosom Mileve Marić i Alberta Ajnštajna. Dr Savić je uredila zbornik *Feministička teologija* u koju mnogi autori nisu verovali. Na primer, u našoj savremenoj, patrijarhalnoj, izbegličkoj kulturi i stvarnosti eksklamacija „komšinice!“ je sinonim za sve ženske uloge, socijalne postavke i teološke aureole žrtvovanja u verovanju. Dragana Stjepanović Zaharijevski u knjizi *Moć i nemoć žene* 1999. analizirala je apsentizam koji je u suštini biomedicinski fenomen i psihološka istina. U fokusu su i zbornik *Muškarac i žena* koji dobro ilustruje prevlast kultur-determinizma u srpskoj antropologiji, knjiga *Muški svet* dr Zorice Tomić koja gaca u vodama „kulturomanije“ i „mitomanije“. Zatim, *Drugačija moć je moguća*, izdala radikalna i aktivističko feministička grupa Žene u crnom – o muškoj supremaciji i psihosomatskim razlikama rodni grupa. *Društvene promene i ge-*

neracijska politika dr Ljiljane Čičkarić donosi lični kultur-determinizam u mišljenju da su kategorije feminiteta i maskuliniteta društveno konstruisane. Zbornik *Identitet i sloboda* iz 2006. pokazuje da je kultur-determinizam jak među mlađim intelektualcima humanističkog obrazovanja. Suprotstavlja se biološki identitet telesnom identitetu, te nove tehnologije pružaju „konceptualni okvir za odbacivanje esencijalističke povezanosti bioloških tela i rodnih uloga“. Potom, tu su tendencije ka polnoj unifikaciji u prosveti i razjedinjenost po pitanju profesionalne orijentacije učenika na osnovu prirodnih razlika. Ovo poglavlje završava zaključkom o letimičnom pregledu feminističke literature u kojoj razum nadvladava biološku vizuru.

Šesto poglavlje „Rađanje kritičnosti“ donosi analizu rada dr Antonića o razlikovanju roda i pola i upozorenje o štetnosti feminističkih teorija po (kanonsku) objektivnost nauke, te metaforično „bioporicanje“ kao svesnu manipulaciju feministkinja. Genetičari su se približili problematici kultur-determinizma. Tako knjiga *Pol mozga (The Brainsex)*, pisana u četiri ruke, govori da su oba pola jednaka samo po zajedničkoj pripadnosti istoj, ljudskoj vrsti, a tvrditi da su jednaki po svojim sposobnostima, veštinama ili ponašanju znači stvarati društvo zasnovano na biološkoj i naučnoj laži.

U pogovoru Đorđević obrazlaže metodologiju rada, kritičku svest koja je vodila istraživanje, te unosi i literarne multidisciplinarnе fusnote, čineći ovaj projekat relevantnim i dostupnim za dalja istraživanja.